

VOL. 5. N° 9
**UNA INTRODUCCIÓ A «JOVENTUT,
PARTICIPACIÓ Y EXPERIÈNCIES EN LA CIUTAT»**

Coord. **David Poveda**

Universidad Autónoma de Madrid (david.poveda@uam.es)

Coord. **Ligia Ferro**

Universidade do Porto (lferro@letras.up.pt)

Alguns eixos

Els quatre articles arreplegats en la secció Àgora d'aquest número responen a la cridada realitzada entorn de la compilació de (parafrasejant el CfP original) investigacions que posen la mirada en com els joves experimenten i actuen sobre els espais urbans en els quals viuen, recreant-los i construint les ciutats contemporànies. A més, en aquesta cridada es va fer èmfasi especial en treballs que partiren de l'ús de metodologies participatives i noves formes de documentar i realitzar recerca amb/sobre joves i adolescents en la ciutat. Des de la nostra perspectiva, una invitació a enviar contribucions des d'aquestes coordenades també afavoriria la visibilització de recerques que feren ús de metodologies visuals, multimodals i sensorials i/o l'ús de recursos digitals, així com treballs de tall qualitatiu i/o etnogràfic. Més àmpliament, la cridada perseguia compartir investigacions que posen en el centre de l'anàlisi les experiències i veus d'adolescents i joves en contextos urbans.

Finalment, malgrat les pressions a les quals està sotmesa la comunitat acadèmica actual per a canalitzar els seus treballs cap a publicacions «amb impacte», moltes vegades d'accés restringit i en mans de conglomerats editorials multinacionals, la nostra esperança era compilar articles que reflectiren una diversitat de condicionants socials, econòmics, culturals i institucionals; prestant especial atenció a la diversitat geogràfica i disciplinar que poguera quedar representada en el conjunt de propostes.

Des d'aquest punt de vista, la cridada va tenir cert èxit i la redacció de kult-ur va rebre propostes realitzades en una gran varietat de contextos nacionals, des de múltiples mirades disciplinàries i entorn d'una varietat de qüestions. Els articles finalment seleccionats per a la seua inclusió en aquesta secció monogràfica reflecteixen aquesta diversitat. No obstant això, els treballs també estan travessats per una sèrie d'eixos comuns sobre els quals ens agradaria detenir-nos breument en aquesta introducció. Pensem que té interès desentranyar i fer més explícites aquestes coordenades compartides, mentre que sorgeixen des de la lectura conjunta de recerques completament independents i, per tant, pot ser també una manera d'identificar algunes de les qüestions que estan donant forma a la recerca actual (i futura) al voltant de joventut i experiència urbana. Amb aquesta premissa, pensem que hi ha (almenys) dos grans eixos transversals que recorren els articles.

En primer lloc, la mobilitat i el desplaçament (Urry, 2000; Urry i Sheller, 2006) ocupen un lloc central en les anàlisis de les recerques presentades i en la construcció de l'experiència urbana dels participants dels treballs. Aquesta presència de la mobilitat entronca clarament amb lògiques centrals en la teoria social contemporània, incloent (encara que no solament) l'adopció de metodologies i perspectives sensorials que posen l'èmfasi en la construcció de l'experiència en/a través del desplaçament (Arias, 2017; Pink, 2008). No obstant això, el que resulta interessant de les contribucions arreglades ací és com posen sobre la taula la complexitat i la multidimensionalitat d'una perspectiva centrada en la mobilitat:

(a) Mostren la diversitat d'escales (Slembrouck, 2010; Blommaert, Westinen y Leppänen, 2015; Lemke, 2000) espacio-temporals que es posen en joc a l'hora de pensar en el «desplaçament». De tal manera, que podem pensar en moviments que impliquen recorreguts transnacionals/globals tant d'«agents socials» (com en l'anàlisi de Víctor Corona y Cristina Aliagas-Marrín centrat en la biografia migratòria d'un cantant de rap) como de «moviments expressius» (ben il·lustrat en el repàs conceptual de Akeem Ayofe Akinwale dels diferents moviments juvenils-musicals en el continent africà) —sent aquesta una distinció fàcil de problematitzar, mentre que tot moviment implica a agents i pràctiques socials, i només és una qüestió de l'èmfasi analítica de l'autor el que fa a una o una altra més visible—. Però també hi

ha una èmfasi en el desplaçament més íntim i local (Valentine, 2008), constituït pels moviments i apropiacions de l'espai dins de la ciutat, incloent la creació de microespais (il·lustrat en el treball de Anne-Lene Sand i Nadia Hakim-Fernández al voltant d'esdeveniments de música electrònica en la ciutat). Més encara, aquests nivells no són independents i també és possible un tipus d'anàlisi que tracte de desentranyar la intersecció entre moviments migratoris transnacionals i les experiències i recorreguts diaris dels joves en la ciutat (com fan Karmele Mendoza i Marta Morgade en el seu treball al voltant de menors migrants no acompanyats).

(b) Possibiliten posar atenció en la dimensió generativa de la mobilitat, al voltant de les pràctiques expressives que comporta, la materialitat d'aquestes pràctiques i la seua organització social. Examinats en aquests termes, podem pensar en els treballs com situats en diferents punts de diversos continus analítics —de nou, sabent que es tracta de continus que serveixen per a organitzar una possible lectura dels treballs i es poden deconstruir sense dificultat—. D'una banda, un continu entre l'èmfasi en allò «efímer» front a allò més «cristal·litzat/perdurable». D'aquesta manera, l'article de Sand i Hakim-Fernández posa l'èmfasi en pràctiques situades, momentànies (efímeres) i formes de sociabilitat emergents i discontinues mentre que Akinwale posa l'èmfasi en moviments socials-expressius que, des de la seua perspectiva, tenen una forma més consolidada i duradora —i que, per tant, poden ser l'objecte de diferents polítiques socials i econòmiques—. D'altra banda, un continu analític que abasta des d'un focus en les «trajectòries biogràfiques» (e. g. l'estudi de cas Corona i Aliagas-Marín) a «moviments socials-juvenils» (com en l'anàlisi de fonts secundàries realitzat per Akinwale) passant per un tipus d'anàlisi més etnogràficament situat i centrat en xarxes de relacions i grups de participants concrets (reflectit en els treballs de Mendoza i Morgade i Sand i Hakim-Fernández). No obstant això, ha d'assenyalar-se que aquest últim continu no implica reproduir distincions entre allò «individual» i allò «social-cultural», ja que fins i tot quan l'èmfasi es posa en pràctiques expressives individuals (com en l'anàlisi de les lletres de les cançons de l'artista discutit per Corona i Aliagas-Marín) aquesta mirada incorpora diferents laminacions culturals, polítiques i estètiques.

En segon lloc, sense que açò formara part explícita de la cridada original, tres de les investigacions, en la seua discussió de l'encreuament temàtic joventut-ciutat, tenen com a centre temàtic la música —i, en aquest sentit, mereix la pena esmentar que, mentre que el treball concret que presenten ací Mendoza i Morgade sobre menors migrants no acompanyats no se centra específicament en experiències/pràctiques musicals, la recerca més àmplia sí constata com la música ocupa un lloc important en la vida dels participants (Mendoza, 2017). Des del punt de vista empíric, aquesta presència no fa més que tornar a constatar la centralitat de la música en les experiències vitals i els interessos expressius de la joventut contemporània a escala global (e. g. Thomson, Hall, Earl i Geppert, 2018) No obstant això, també hi ha alguns aspectes de tipus conceptual que mereix la pena assenyalar sobre com emergeix la música en aquests treballs —encara que siga breument i sense desviar el focus de la temàtica central d'aquest número monogràfic:

(a) Allò «musical» no queda limitat (de fet, inclús diríem que no se centra) en l'experiència/modalitat sonora. En els diferents articles s'entén la música des d'una perspectiva molt més social, sensorial, corporal i política. Així, la música exerceix un paper important en la configuració de les identitats i xarxes de relacions dels/les participants, es constitueix en esdeveniments/espais performatius (que com hem apuntat abans varien molt quant a la seua durabilitat) i forma part de l'entramat de relacions polítiques i econòmiques que la joventut estableix en/amb els espais urbans.

(b) Aquesta diversitat de mirades a l'experiència musical té el seu reflex en el ventall d'aproximacions disciplinàries dels treballs. Així, tenim recerques de tradició sociolingüística textual, com el treball de Corona i Aliagas-Marín que examina les lletres d'un artista de rap en el context d'una recerca etnogràfica-lingüística més àmplia, a treballs més clarament entroncats en l'antropologia urbana i l'etnografia sensorial (com Sand i Hakim-Fernández) a una síntesi analítica de diferents recerques des d'una mirada més centrada en els estudis culturals/econòmics (Akinwale).

Presentació de les contribucions a la secció Àgora: més apunts metodològics

L'article «Adolescentes migrantes, cartografías, paseos por Bilbao y mapas soñados» per Karmele Mendoza i Marta Morgade presenta els resultats d'una recerca recentment completada sobre menors migrants no acompanyats (principalment del nord d'Àfrica/Magrib) i els dispositius institucionals en els quals són inserits en la província de Bilbao (Espanya). La recerca més àmplia de la qual sorgeix aquest treball es caracteritza per tenir un caràcter eminentment col·laboratiu-participatiu en el qual el treball de camp, les preguntes i els eixos analítics es construeixen amb els participants, dins d'una lògica pròxima a la col·laboració experimental etnogràfica (Sánchez-Criado i Estalella, 2018). En concret, un aspecte destacable d'aquest article és l'espai col·laboratiu que les investigadores creen amb els joves migrants no acompanyats en una institució cultural de Bilbao —Museu de Belles Arts— i en la qual cogeneren una cartografia personal de la ciutat. Aquest artefacte permet reconstruir amb els participants les seues experiències migratòries, xarxes de relacions transnacionals i narrar les seues experiències a Bilbao d'una manera més productiva del que haguera sigut possible amb metodologies de recerca social més tradicionals —i a les quals els menors institucionalitzats ja tenen aversió.

«Ephemeral Socialities: Social Navigation Among Young Danes» per Anne-Lene Sand i Nadia Hakim-Fernández presenta els resultats d'una etnografia urbana més àmplia, en moviment i amb component visual-sensorial molt important, centrada en les trobades i activitats dels joves de dues ciutats a Dinamarca implicats en l'escena de música electrònica «hard-style». Com hem assenyalat més amunt, un dels eixos d'aquest treball és el desafiament metodològic i analític que té estudiar comunitats i xarxes de participants les relacions de les quals i moments de sociabilitat són relativament efímers i estan situats en una diversitat de llocs (cf. Llave i Wenger, 1991); sent, al seu torn, aquests elements definits pels propis participants com a constitutius del tipus de comunitat que formen. En aquest context, les autores aconsegueixen mostrar com una relació de camp perllongada i treball multi-situat va permetre accedir a —i desentranyar— aquesta complexitat.

El tercer article, «El potencial de la música rap para explorar las experiencias en la ciudad de jóvenes migrantes: análisis de la producción musical de Rxnde Akozta» per Víctor Corona i Cristina Aliagas-Marín, presenta una anàlisi detallada de la biografia musical i migratòria d'un artista de rap d'origen cubà actualment establert en l'àrea metropolitana de Barcelona. Com hem avançat abans, es tracta d'una anàlisi que posa especial èmfasi en les lletres de cançons clau de l'artista en les quals es plasma la seua experiència vital i musical al llarg de diferents ciutats que han format part de la seua carrera musical (l'Havana, Hèlsinki, Caracas i L'Hospitalet de Llobregat-Barcelona). Així, el punt de partida és un artefacte simultàniament «textual» (la lletra), «sonor» (el CD d'àudio) i «visual/multimodal» (el video-clip disponible en Youtube), però l'anàlisi no es limita només a eixa peça com un element encapsulat. Com expliquen Corona i Aliagas-Marín, l'anàlisi se situa i beneficia de successives recerques etnogràfiques-sociolingüístiques sobre joves llatí-americans i música hip-hop en l'àrea de Barcelona i una relació personal i col·laboració professional prolongada amb l'artista.

Finalment, aquesta secció monogràfica es tanca amb l'article «Youth Music Production and Consumption in Africa» per Akeem Ayofe Akinwale. Davant la resta de treballs, aquesta contribució té una lògica un poc diferent (però no per això menys interessant). Es tracta d'un article l'eix geogràfic del qual ja no és una o diverses localitats «concretes» (e. g. Bilbao, Aarhus, Horskens, l'Havana, etc.), sinó una mirada en conjunt a entramats urbans clau del continent africà contemporani. A més, el treball no parteix de material empíric directament arreglat per l'autor, sinó que és una revisió analítica de la bibliografia disponible sobre la temàtica del treball. Per als lectors del nostre entorn (Espanya i Europa), sens dubte, es tracta d'una temàtica i bibliografia menys coneguda i que obri la mirada a noves perspectives i interpretacions alternatives. Així, l'autor planteja un marc teòric-conceptual específic per a desenvolupar la seua anàlisi (Afrikology) i examina les pràctiques musicals no solament en la seua dimensió estètica/expressiva o política, sinó també en relació amb les oportunitats econòmiques i laborals que possibilita per als joves de les ciutats africanes contemporànies.

En resum, els diferents treballs mostren diferents maneres creatives i originals sobre com procedir metodològicament davant una diversitat de reptes

conceptuals i relacionals que sorgeixen en el camp. El resultat és un conjunt de treballs que, individualment, considerem presenten dades i anàlisis molt rellevants per a comprendre aspectes de l'experiència en la ciutat de la joventut contemporània. Llegits en conjunt poden convidar a reprendre algunes de les reflexions que hem assenyalat ací.

Referències

- ARIAS, D. (2017). «Etnografía en movimiento para explorar trayectorias de niños y jóvenes en Barcelona». *Revista de Antropología Social*, 26 (1), 93-112.
- BLOMMAERT, J, WESTINEN, E. Y LEPPÄNEN, S. (2015). «Further Notes on Sociolinguistic Scales». *Intercultural Pragmatics*, 12 (1), 119-127.
- LAVE, J. Y WENGER, E. (1991). *Situated Learning: Legitimate Peripheral Participation*. Cambridge: Cambridge university press.
- LEMKE, J. (2000). «Across the Scales of Time: Artifacts, Activities, and Meanings in Ecosocial Systems». *Mind, Culture, and Activity*, 7 (4), 273-290.
- MENDOZA, K. (2017). *Adolescentes y jóvenes migrantes en Bizkaia: Prácticas de vida y socialidad*. Tesis doctoral, Departamento Interfacultativo de Psicología Evolutiva y de la Educación, Universidad Autónoma de Madrid.
- PINK, S. (2008). «An Urban Tour: The Sensory Sociality of Ethnographic Place-making». *Ethnography*, 9 (2), 175-196.
- SÁNCHEZ-CRIADO, T. Y ESTALELLA, A. (2018). «Introduction: Experimental Collaborations». En A. Estalella y T. Sánchez-Criado (eds.), *Experimental Collaborations: Ethnography through Fieldwork Devices* (pp. 1-30). Oxford: Berghahn Books.
- SHELLER, M. Y URRY, J. (2006). «The New Mobilities Paradigm». *Environment and Planning A*, 38 (2), 207-226.
- SLEMBROUCK, S. (2010). Globalization Theory and Migration. En R. Wodak, B. Johnstone y P. E. Kerswill (Eds.), *The SAGE Handbook of Sociolinguistics* (pp. 153-164). Londres: Sage.
- THOMSON, P, HALL, C, EARL, L. Y GEPPERT, C. (2018). *The Tracking Arts Learning and Engagement Project (TALE): Key Stage 4 and 5 Student's Participation in Arts and Cultural Activities: Who Does*

What? (Overall Survey Results: 2018). Nottingham: University of Nottingham / Royal Shakespeare Company / TATE.

URRY, J. (2012). *Sociology beyond Societies: Mobilities for the Twenty-first Century*. Londres: Routledge.

VALENTINE, G. (2008). «The Ties that Bind: Towards Geographies of Intimacy». *Geography Compass*, 2 (6), 2097-2110.